

REDHOUSE, Sir James William
(1811-1892)

İngiliz şarkiyatçısı,
dil bilimci ve lugatçı.

Londra'da doğdu; beş yaşında iken babasını kaybetti. Sekiz yaşında, erkek çocuklarını denizcilğe hazırlamak için eğitim veren bir yetimler okuluna yerleştirildiyse de birkaç yıl sonra disiplinsizliği yüzünden buradan çıkarıldı. 1826'da kamarot olarak bir ticaret gemisine girdi ve gemi İstanbul'a uğradığında işini terketti. İstanbul'daki ilk zamanlarıyla ilgili bilgiler hem yetersizdir hem de güvenilir değildir. Bununla birlikte çocuk yaşına rağmen kendini yetiştirmek için büyük çaba harcadığı ve kısa sürede Türkçe öğrenerek Bâbîâlî Tercüme Odası'nda çalışmaya ve Mühendishâne-i Bahri-i Hümayun'da İngilizce dersleri vermeye başladığı bilinmektedir. Türkçe'sini ilerletirken Arapça ve Farsça ile ilgilendi; daha sonra Grekçe, Fransızca ve Almanca öğrendi. 1830-1833 yıllarında Rusya'da bulundu; bir yandan Rusça ve Doğu Türkçesi öğrenirken bir yandan da sözlük çalışmalarıyla meşgul oldu. 1833-1834 kışını Malta'da geçirdi. İstanbul'a döndüğünde İngiltere'ye gönderilen bir askerî öğrenci grubunun danışmanı olarak Londra'da görevlendirildi ve dört yıl orada kaldı. 1838'de tekrar Bâbîâlî Tercüme Odası'na girdi. Ertesi yıl Sadrazam Koca Hüseyin Paşa'ya tercümanlık ve Mekteb-i Ulûm-i Edebiyye'de hocalık yaptı. 1839-1841 Osmanlı-Mısır krizine Avrupa güçlerinin ortak müdahalesi sırasında Bahriye mütercim-tercümanlığı ile Bahriye Şûrası üyeliğine tayin edildi; verdiği başarılı hizmetlerden dolayı İngiliz ve Osmanlı hükümetleri tarafından ödüllendirildi; Sultan Abdülmecid kendisine İftihar nişanı verdi. 1842'de Bâbîâlî Tercüme Odası'ndaki işine döndü. 1843-1847 yılları arasında, Rusya ve İngiltere'nin aracılığı ile Osmanlı-İran sınırını belirlemek için Erzurum'da toplanan heyette görev aldı. 1851'de Encümen-i Dâniş üyeliğine seçildi. 1853'te Osmanlı hükümetinin kendisine bağladığı yılda 240 pauntluk maaşla emekliye ayrılarak İngiltere'ye döndü ve Dışişleri Bakanlığı'nda Doğu dilleri mütercim-tercümanı olarak çalışmaya başladı; aynı yıl içinde Royal Asiatic Society'nin sekreterliğini üstlendi. 1884'te Cambridge Üniversitesi'nden fahri doktora pâyesi, 1888'de Kraliçe Victoria'dan şövalyelik unvanı (sir) ve nişanı aldı. Londra'da öldü.

Eserleri. Redhouse'un ilk eseri 1830'lu yıllarda, Osmanlı Türkçesi'nde kullanılan

Arapça ve Farsça kelimeler için hazırlamaya başladığı ve 1842'de tamamladığı iki ciltlik *Müntehabât-ı Lugât-ı Osmâniyye*'dir. İstanbul'da 1269'da (1853) kendi adını koymadan bastırdığı eserini 1289 (1872) yılında genişletilmiş ve yazar adı belirtilmiş olarak tekrar bastırmıştır. 1846'da Paris'te neşredilen *Grammaire raisonnée de la langue ottomane* adlı eseri, o güne kadar Avrupa'da yayımlanan gramerlerde görülmeyen sesli uyumunu sistematik biçimde ortaya koyması bakımından önemlidir. 1855'te Londra'da *The Turkish Campaigner's Vade Mecum of the Ottoman Colloquial Language* yayımlanmış ve onu daha sonra *Turkish Vade Mecum* (London 1877) tamamlamıştır. *An English and Turkish Dictionary* 1857'de Londra'da neşredilmeye başlanmış, 1861'de yine Londra'da daha büyük boyutlardaki *Lexicon, English and Turkish* piyasaya çıkmıştır. Bunun karşılığını teşkil eden Türkçe-İngilizce sözlük ise 1890'da İstanbul'da Amerikan Board Misyoner Heyeti adına A. H. Boyajian tarafından *A Turkish and English Lexicon Shewing the English Significations of the Turkish Terms / Kitâb-ı Meânî-i Lehçe li-James Redhouse el-İngilizî* adıyla yayımlanmıştır. Halen alanlarının en mükemmel örnekleri olarak kabul edilen bu iki sözlüğün 1928 harf devrimine kadar Arap harfleriyle, daha sonra yeni Türk alfabesiyle ve gereken güncelleştirmeler yapılarak devamlı surette yeni baskıları piyasaya çıkmıştır (İngilizce-Türkçe: 40. baskı [2007]; Türkçe-İngilizce: 26. baskı [2007]).

Redhouse 1864'ten itibaren çok geniş hacimli iki sözlük üzerinde çalışmaya başlamıştır. Bunlardan biri her kelimenin Türkçe, Arapça, Farsça veya Avrupa dillerindeki kökenini veren Türkçe açıklamalı *Külliyât-ı Azîziyye fi'l-Lugât-ı Osmâniyye*, diğeri İngilizce açıklamalı Arapça, Farsça, Osmanlıca ve Doğu Türkçesi sözlüğü idi. Ancak Redhouse, Bâbîâlî'den yardım talebine cevap alamayınca 1885'te her iki çalışmasını da yarım bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra *Külliyât-ı Azîziyye*'nin o zamana kadar hazırladığı ilk beş cildinin müsveddelerini İstanbul'a göndermiştir; fakat bunların nereye ulaştığı ve halen nerede olduğu bilinmemektedir. Diğerrinin müsveddelerini ise British Museum'a başlatmıştır. 1877'de *A Vindication of the Ottoman Sultans' Title of Caliph*, 1879'da *On The Turkish History, System and Varieties of Turkish Poetry* adlı eserleri piyasaya çıkan Redhouse, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Meşnevî*'sinden

ve Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-ʿArifîn*'inden seçtiği metinleri İngilizce'ye çevirerek *The Mesnevi* adıyla 1881'de ve *A Simplified Grammer of the Ottoman-Turkish Language* adlı kitabını 1884'te yayımlamıştır. Ali b. Hasan el-Hazrecî'nin *el-ʿUkûdül-lü'lü'yye fi târîhi'd-devleti'r-Resûliyye*'nin tercümesini giriş, cetveller, haritalar ve indeks ilâvesiyle gerçekleştiren Redhouse (*The Pearl-Strings, A History of the Resûliyy Dynasty of Yemen*, I-III, Leiden-London 1906-1918) ayrıca *Şaşıdetü'l-bürde*'yi İngilizce'ye çevirmiştir (*The Burda, Arabian Poetry for English Readers*, Glasgow 1881, s. 305-318). Bugün İstanbul'da Amerika Kiliseler Birliği'nin Orta-doğu Misyonu'na bağlı ve öncelikle Redhouse'un eserlerinin yayımını sürdürmekle görevli Redhouse Yayınevi adlı bir kuruluş bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sir James W. Redhouse, *A Turkish and English Lexicon*, İstanbul 1978, s. X-XII; ayrıca bk. Faruk K. Timurtaş'ın "Redhouse Lügatı", başlıklı tanıtım yazısı; Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, İstanbul 1986, s. 267-271; C. V. Findley, "Sir James W. Redhouse (1811-1892): Making of a Perfect Orientalist", *JAOS*, XCIX (1979), s. 573-600; a.mlf., "Sir James W. Redhouse (1811-1892). Mükemmel Bir Doğubilimcinin Öyküsü" (trc. Nuray Şimşek), *Kebikeç*, sy. 6, İstanbul 1998, s. 211-245.

CARTER VAUGHN FINDLEY

REDİF

(ردیف)

**Manzum eserlerde
kafiyei oluşturan kelimenin
son harfine eklenen harf,
takı, kelime veya kelime grubu.**

Sözlükte "arkadan gelen, takip eden" anlamındaki **redif** kelimesi divan edebiyatında kafiye düzeniyle ilgili bir terim olmuştur. Arap ve Fars edebiyatlarında kafiyei teşkil eden kelimenin son harfine **revî** adı verilir. Arap edebiyatında kafiye-nin revî harfinden önceki harfleri revîye yakınlık derecesine göre **vasıl**, **hurûc**, **ridf**, **te'sis** ve **dahîl** şeklinde adlandırılmış, bu altı harfli kafiye düzenine Fars edebiyatında **kayd**, **mezîd**, **nâire** adıyla yeni kafiye harfleri eklenmiştir. Fars edebiyatında revî harfini vasil, hurûc, mezîd ve nâire harfleri takip eder. Divan edebiyatında bu anlayış benimsenmiş, kafiyei oluşturan harfler revîden önce olmak üzere ridf, te'sis, dahîl, kayd olarak adlandırılmış, revîden sonraki ilk harfe vasil, ikinciye hurûc, üçüncüye mezîd, dördüncü ve ondan sonrakilere nâire adı verilmiştir. Meselâ, "Âşîyân-ı